

STAROHRVATSKE CRKVE

Crkva sv. Margarite, zvana »de Labibus«⁴⁸⁾ koju je hrvatska kraljica Margarita sagradila blizu crkve sv. Stjepana oko sredine X. v., bila je god. 1570. srušena, jer je dubrovačka republika na tom mjestu sazidala tvrđavu prema Lokrumu na gradskim mirima, i tu tvrđavu nazvaše imenom sv. Margarite. Zbog toga je sagradila republika godine 1571. drugu crkvicu sv. Margarite, sada u vojnoj bolnici.⁴⁹⁾

Dyoranke kraljice Margarite, koje bijahu hrvatske plemkinje, sagradile svojim troškom još dvije crkvice, posvećene sveticama njihova imena, jednu u čast sv. Jeleni, a drugu sv. Luciji. U drugoj polovici XVIII. v., po pisanju o. I. Matijaševića (Mattei), vidjele su se još ruševine crkvice sv. Lucije u vrtu današnje vojne bolnice. Po crkvi sv. Lucije zove se još i danas ulica Lučarica, koja se protezala od Luže, trga ispred crkve sv. Vaha, do te crkvice u sadanjoj vojnoj bolnici. Crkva je postojala do potresa god. 1667.

Crkva sv. Jelene kasnije se je prozvala imenom sv. Križa, ali joj se izgubio trag.

I crkve sv. Stjepana, koje je dubrovačka republika po želji hrvatskog kralja Stjepana Miroslava gradila u Ku-

⁴⁸⁾ Libri reformationum. Monumenta XXVIII. Dubrovački arhiv: G. 1578. Die 23 Augusti. In consilio rogatorum. »Prima pars est, de perficiendo turrim ligneamini quae fit prope ecclesiam sanctae Margaritae de Labibus«.

⁴⁹⁾ Na nju je postavljen ovaj natpis:

REGINA BOSNIAE MARGARITA TRADITVR
DICASSE TEMPLVM MARGARITAE VIRGINI
OLIM BEATA CVM FVERE SAECVLA
IN HVNC SACELLVM TRANSTVLERE PROVIDI
PATRES FREMENTE MARTE CIRCVM MOENIA
DVM CLASSE CYPPO REX SELIM IMINET.

parima,⁵⁰⁾ u Sustjepanu,⁵¹⁾ u Zatonu,⁵²⁾ i t. d.⁵³⁾ bile su prvobitno građene i ukrašene starohrvatskom ornamentikom. Poslije su popravljane i stari se slog promijenio i izgubio svoje osobine. Osim tih crkava sv. Stjepana u Dubrovniku, Kuparima, Sustjepanu i Zatonu, ima ih još u dubrovačkoj biskupiji: na otoku Šipanu u Luci, u Gornjim Majkovina, u Ridici; na poluotoku Stonskom Ratu u varoši Janjini, u Gaju kod Prizdrine, privatna crkvice u Postupu, na Orebićima, u Stonskom Primorju u Topolu, na granici Hercegovine, gdje je starodrevna crkva građena na svod; te u Konavlima u Dubi kod Stravča. Ima ih i u bližnjoj Hercegovini u Gabeli, u Gorici i Čerinu pa i u Opuzenu na donjoj Neretvi. Svagdje se u tim crkvama slavi svečanost sv. Stjepana dneva trećeg augusta, jer se toga dana po katoličkom kalendaru spominje »Iznašaće tijela sv. Stjepana.«

U Janjini postoji i bratovština sv. Stjepana⁵⁴⁾ iz god. 1635. U predvečerje sv. Stjepana pale se u Janjini veliki snopovi šume zvani »kralj« i »kraljica«. Taj običaj postoji od davnine.⁵⁵⁾

⁵⁰⁾ Crkva je obnovljena. Iza crkve ima križ, u kojega se pod nožju nalaze dva starohrvatska urezna kamena.

⁵¹⁾ Crkva ima još stari oblik. Navodno nije bila ni proširena ni produžena.

⁵²⁾ Crkva je bila obnovljena.

⁵³⁾ Ima i u Brsečinama ruševina male starodrevne crkve sv. Stjepana.

⁵⁴⁾ N. Z. Bjelovučić, Pravilnik bratovštine sv. Stjepana u Janjini. Jugoslavenska Akademija. Zagreb, 1902. Starine 30.

⁵⁵⁾ O ovom običaju u Janjini pisah i ja, a i drugi mnogo. Da li taj običaj potiče iz doba kralja Stjepana Miroslava i kraljice Margarite ili iz doba bogomilskog, nije još utvrđeno.